

ἴσα μάλιστα ἐπειδὴ ζῆς ἄλλως πως καὶ καλλιτέρα τῶν ἄλλων οἱ ὅποιοι μ' ἐζήτησαν, δι' αὐτὸ καὶ σὲ προτιμῶ. Ὀλιγώτερον θά σε ἠγάπων, ἴσως ἴσως καὶ δὲν θά σε ἠγάπων καθόλου — ἂν καὶ θά μοι ἦτο πολὺ δύσκολον — ἐὰν ἤθελες νὰ ζῆς ὅπως ζῶσιν ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους δὲν ἠθέλησα. . . . Ὅταν θὰ δυνηθῶ νὰ σε ἀκολουθήσω, θά σε ἀκολουθήσω, καὶ ὅπου καὶ ἂν εἶσαι σύ, ἐκεῖ θὰ εἶνε καὶ τὸ καθήκόν μου ὅπου καὶ ἂν εἶσαι σύ, ἐκεῖ θὰ εἶνε ἡ εὐτυχία μου. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ με παραλάβῃς μαζί σου, ἡ ἡμέρα καθ' ἣν θὰ ἀναγκασθῆς νὰ υπάγῃς μόνος, ὑπόσχομαι, Ἰωάννη, ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ φανῶ γενναία, διὰ νὰ μὴ γείνω ἀφορμὴ νὰ ἀποβάλλῃς τὴν γενναϊότητα σου. Καὶ τώρα, πάτερ, δὲν ἀποτείνομαι πρὸς αὐτόν, πρὸς ὑμᾶς ἀποτείνομαι. . . θέλω σεῖς νὰ ἀποκριθῆτε. . . ὄχι οὕτως. . . Εἶπατε, ἐάν με ἀγαπᾷ καὶ μένομιζῇ ἀξίαν τυ, εἶνε δικαίον νὰ τιμωρηθῶ τόσο σκληρῶς ἕνεκα τῆς μεγάλης μου περιουσίας; . . . Εἶπατε. . . δὲν πρέπει νὰ συναίνεσῃ νὰ γείνη σύζυγός μου;

— Ἰωάννη, εἶπε σοβαρῶς ὁ γηραιὸς ἱερεὺς, νυμφεύσου τὴν. . . εἶνε καθήκόν σου. . . καὶ θὰ εὐτυχῆσῃς.

Ὁ Ἰωάννης ἐγερθεὶς ἦλθε πρὸς τὴν Μπεττίαν καὶ περιπτυσσόμενος αὐτὴν ἐπέθηκεν ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τὸν πρῶτον ἀσπασμόν.

Ἡ δὲ Μπεττίνα ἀποσπασθεῖσα ἐλαφρῶς τῶν χειρῶν του, ἐξηκολούθησεν ἀποτεινομένη πρὸς τὸν ἱερέα:

— Καὶ τώρα, πάτερ Κωνστάντιε, θά σας ζητήσω κάτι τι. . . Ἦθελα. . . ἤθελα. . .

— Ἦθελες; . . .

— Σὺς παρακαλῶ, πάτερ Κωνστάντιε, νὰ με ἀσπασθῆτε καὶ σεῖς.

Καὶ ὁ γηραιὸς τὴν ἠσπάσθη εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρειὰς ὡς πατήρ, μετ' ὃ ἡ Μπεττίνα προσέθηκε:

— Πολλάκις, πάτερ, μ' εἶπετε ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτο κἄπως καὶ υἱός σας, — καὶ ἐγὼ τώρα, τί λέγετε, δὲν θὰ εἶμαι κἄπως κόρη σας; Καὶ θὰ ἔχετε τότε δύο τέκνα· ἐτελείωσε καὶ αὐτὰ!

Μετὰ ἓνα μῆνα, τῇ 12 Σεπτεμβρίου, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἡ Μπεττίνα ἐνδεδυμένη ἀπλουστάτην νυμφικὴν στολὴν, εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Λογγεβάλ, ἐν ᾧ ἡ μουσικὴ τοῦ θουσιντάγματος τοῦ πυροβολικοῦ ἐπικαίριζε χαρμωδῶς ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας.

Ὁ Νανσὺς Τοῦρνερ ἐξητήσατο νὰ τύχῃ τῆς τιμῆς νὰ κρούσῃ αὐτὸς τὸ μέγα ὄργανον κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην τελετὴν· λέγομεν τὸ μέγα ὄργανον, διότι τὸ μικρὸν καὶ εὐτελὲς ἐκεῖνο τῆς ἐκκλησίας ἀρμόνιον εἶχεν ἐξάρκασθῆ. Μέγα ὄργανον οὐ οἱ σωλῆνες ἀπήστραπτον, ἵστατο ἐν τῇ ὀρισμένῃ θέσει τοῦ ναοῦ, δῶρον προσενε-

χθὲν ὑπὸ τῆς μῆς Πέρισιβαλ πρὸς τὸν πατέρα Κωνστάντιον.

Ὁ γηραιὸς ἐφημέριος ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν. Ὁ Ἰωάννης καὶ ἡ Μπεττίνα ἦσαν πρὸ αὐτοῦ γονυκλινεῖς, ἐκεῖνος δὲ εὐλογῆσας αὐτοὺς ἐστάθη ἐπὶ τινὰ ὥραν ἀνυψωμένως ἔχων πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας καὶ ἐπικαλούμενος ἐξ ὅλης ψυχῆς τὴν θείαν χάριν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν δύο του τέκνων.

Τότε δὲ τὸ ὄργανον ἐξέχεεν αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ῥεμβασμόν τοῦ Σοπέν, ὃν ἡ Μπεττίνα εἶχε παίξῃ ὅτε πρῶτον εἰσῆλθεν εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην τοῦ χωρίου ἐκκλησίαν, ἔνθα ἔμελλε νὰ καθιερωθῇ ἡ ἐν τῷ βίῳ εὐδαιμονία τῆς.

Ἡ Μπεττίνα ἐκλαυσε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην.

ΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Αἱ Θῆβαι.

Οἰδεμῖα πόλις τοῦ ἀρχαίου κόσμου δύναται νὰ ἐπιδείξῃ, καὶ σήμερον ἀκόμη, τοσοῦτον ἐκ τῆς ἄλλοτε λαμπρότητός τῆς, ὅσον αἱ ἀνά τὴν Αἴγυπτον Θῆβαι. Ὅπου τὸ πάλαι ὑψούτο ἡ παλαιὰ τῶν ἀντίζηλος Μέμφις δὲν βλέπεισιν παρὰ μόνον μίαν ἀχανῆ νεκρόπολιν. Ὅπου ἠκμαζεν ἡ Βαβυλὼν δὲν μένουσιν εἰ μὴ ἄμωφοι σωροὶ ἐρείπιων. Τὴν ὑπαρξίν τῆς Νινευῆ μαρτυροῦσιν μόνον τὰ τεθαμμένα παλάτια. Ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης δὲν ἐπέζησαν πολλὰ πράγματα. Τὸ πολυτελὲς Βαγδάτιον ἐκπεσὸν κατῆνθησε πενιχρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις, καλύπτουσα τὰ ἠρειπωμένα ἀνάκτορα τῶν δεσποτῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ποῦ εἶναι αἱ ἀγέρωχοι οἰκοδομαὶ τοῦ Κωνσταντίνου ἐν τῇ τοῦ κράτους πρωτεύουσῃ; Ποῦ τὰ αἰγλήεντα τεμένη τοῦ Τιμούρ ἐν Σαμαρακάνδῃ; Παντοῦ ἄλλοῦ τὰ ἔχνη τῆς πάλαι δόξης ἢ παρεσύρθησαν ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ χρόνου, ἢ παρεμορφώθησαν ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῶν ὑστέρων ἐποχῶν, αἵτινες ἴδρυσαν ἐπ' αὐτῶν νεώτερα δημιουργήματα, εἰς τρόπον ὥστε δὲν δυνάμεθα ν' ἀνακαλέσωμεν πλέον τὴν δόξαν ἐκείνην εἰς τὴν ζωὴν εἰμὴ διὰ ἰσχυρᾶς τινος φαντασίας. Μόνον ἐν Θήβαις εἰμπορεῖ τις νὰ ζῆσῃ ἐπιἀπαξ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν μεγαλείου, ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰς μεταβολὰς τοῦ μεταξὺ χρόνου καὶ ἀπὸ τὴν νέαν ζωὴν τοῦ ἐνεστῶτος.

Οἰδεῖς τῶν πολλῶν γῶν ἐν Θήβαις ἐξηφανίσθη ὀλοτελῶς· τινὲς αὐτῶν διατηροῦνται σχεδὸν ἀκέραιοι. Πολλοὶ τῶν βασιλικῶν καὶ ἰδιωτικῶν τάφων, πρὸ τῆς προσελάσεως τῶν περιηγητῶν, ἔφερον νεουργητὰ ὄψιν, μετὰ χρώματα ὡς ἐάν ἦσαν χθεσινὰ. Μ' ὅλας τὰς ἐπ' αἰῶνας ταραχὰς, αἵτινες προοιωνίσαντο τὴν ἀσσυριακὴν κατὰ-

κτησιν, μ' ὄλην τὴν ἀφειδῆ λεηλασίαν Ἀσσυροβάν-χαβάλ τοῦ ἀξίου ἐγγονοῦ τοῦ Σεναχηρείμ, μ' ὄλην τὴν μανιώδη ἀσωτείαν τοῦ Καμβύσου, τὸν εἰκονοκλαστικὸν φανατισμὸν τῆς πρώτης ἐκκλησίας, τὴν βαρβαρότητα τοῦ σκαιοῦ καὶ ἀφιλοκάλου Τούρκου, αἱ Θῆβαι ὑφίστανται ἀκόμη. Ἡ καλλονὴ αὐτῶν μάλιστα ἐπέζησεν ἔτι ἐνὸς ἐχθροῦ χειροτέρου τῶν ἀνωτέρω, ἐπέζησεν τοῦ ἰδιοτελοῦς καὶ ματαϊόφρονος περιηγητοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὅστις καταστρέφει ἐν μνημεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, μίαν δέλτον τῆς παλαιᾶς ἱστορίας, ὅπως ἀπαγάγη μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγα τινα ἱερογλυφικά, ἃ δὲν δύναται νὰ ἐνοήσῃ. Σελίδας ἠδύνατό τις νὰ πληρῶσῃ διὰ τῆς ἐλευσινῆς ἱστορίας τῶν κακίστων τούτων λυμεῶνων. Οὕτω περιηγήτριαί τις διέταξε τὸν διερμηνέα της ν' ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωσήφ, ὡς ἐξέλαβεν αὐτὴν ἐκ τῆς μόνης ζωγραφίας τῆς παριστώσης τὴν ἀφιξίν σημιτικῆς οἰκογενείας ἐν Αἰγύπτῳ· ἄλλοι τυμβωρύχοι εἰσελθόντες νύκτωρ κατηδάφισαν ἀναγεγλυμμένον τοῖχον, ὅπως κλέψωσι τὴν μόνην γνωστὴν μορφήν, τὴν εἰκονίζουσαν τὴν σύζυγον ἀρχηγοῦ τινος ἐκ τῆς γῆς τῶν ἀρωμάτων. Ἀμφότερα μνημεῖα ἀνεκτίμητα ἱστορίας καὶ ἐθνολογίας. Ἀλλὰ παρὰ τὴν λύσσαν τῶν κατακτητῶν καὶ τὴν καταστρεπτικὴν δραστηριότητα τῶν ἀναρχαιολογῆτων Ἀγγλων, διότι οὗτοι εἰσιν ἡ χειρίστη βλάβη, ἀπεδείχθη ἐν Θήβαις, ὅτι οὐδ' αὐτὴ ἡ ὀγκώδης ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Αἰγύπτου ἰσχύει ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰς ἀρνητικῶς ἐργαζομένας δυνάμεις τῆς φύσεως. Τὸ νιτρῶδες ἔδαφος ὑποσκάπτει βραδέως τὰς βάσεις τῶν πελωρίων στηλῶν τοῦ Ἐλ Καρνάκ, ὅπερ μέλλει νὰ καταρρεύσῃ ὡς ὑπὸ κλονήσεως σεισμοῦ εἰς συγκεχυμένα ἐρείπια. Ἀλλ' ἡ τελικὴ αὐτῆ καταστροφὴ τοῦ μεγίστου τῶν ναῶν δὲν ἐπέστη εἰσέτι. Εἰσέτι δυνάμεθα νὰ θαυμάσωμεν τὴν πάλαι τῆς πρωτεύουσας μεγαλοπρέπειαν, ἐν τοῖς ἡσυχίοις αὐτοῦ θαλάμοις τοῖς μήπω πατηθεῖσιν ὑπὸ τῆς ἀγέλης τῶν ἱεροσουλῶν. Ἡ, ἔτι μᾶλλον, δυνάμεθα νὰ μετενεχθῶμεν εἰς τὸ παρελθόν, κατεργόμενοι, διὰ τοῦ βραχῶδους βάθους τῆς πρὸς δυσμὰς σιγηλῆς κοιλάδος, εἰς τινα ὀλιγοφοίτητον βασιλικὸν τάφον, ἐπὶ τῶν τοιχῶν τοῦ ὁποίου μαρμαρίζουσιν ἔτι αἱ μυστηριώδεις εἰκόνες, αἱ παριστώσαι τὰς περιπετείας τῆς ψυχῆς ἐν τῷ κόσμῳ, τῷ ἐπέκεινα τοῦ τάφου.

Ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τῶν Θηβῶν εἶναι σκοτεινὴ. Ἀνομοίως πρὸς τὴν Μέμφιδα ἡ μεσημβρινὴ αὐτῆς ἀντίπαλος ἠῤῥήθη εἰς ἡγεμονεύουσαν πόλιν ἡμέρα καὶ βαθμιαίως. Περὶ τὰ τέλη τῆς σκοτεινῆς ἐποχῆς τῆς σημασιολογίας διὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Χανίς, προσῆλθεν ἐν τῇ ἀνω χώρᾳ οἰκογένεια βασιλέων ἐχόντων ἔδραν τῶν τὰς Θήβας.

Κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀπλῶς εὐπατρίδαι. Εἶτα εἰς

ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθη βασιλεὺς ἐγγῶριος, καὶ οἱ διάδοχοι τούτου κατέκτησαν τὴν ὄλην ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κυριαρχίαν. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἡγεμόνες τῆς ἐνδεκάτης δυναστείας. Πρέπει νὰ ἐβασίλευσαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβραάμ, πιθανῶς αἰῶνας τινας πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκόμη βέβαιον· τόσον σκοτεινὴ διατελεῖ ἡ πρώτη χρονολογία τῆς Αἰγύπτου!

Τοιοτοτρόπως μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου, οὐχὶ διὰ τῆς μεμελετημένης ἐκλογῆς, ὡς ἐν τῇ συνετῇ προτιμήσει τῆς τοποθεσίας τῆς Μέμφιδος ὑπὸ Μανίς, ἀλλὰ διὰ τὴν συμβάσαν ἐπιτυχίαν. Ἡ θέσις ἦτο κατὰλληλος διὰ μεγαλόπολιν, ἀλλὰ πολὺ μακρὰν πρὸς νότον, ὡς διὰ κέντρον κυβερνήσεως, καὶ πλησιέστερα πρὸς τ' ἀσφαλῆ τῆς Αἰθιοπίας ὄρια μᾶλλον, παρὰ πρὸς τὰ εὐπρόσβλητα σύνορα, τὰ πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν καὶ βορειοδυτικὸν τῆς χώρας.

Τετρακόσια καὶ πλέον ποτάμια μίλια νοτίως τοῦ Καίρου καὶ τῆς Μέμφιδος ἡ κοιλάς τοῦ Νείλου ἐκτείνεται πρὸς ἀνατολάς, σχηματίζουσα εὐρὺ ἀμφιθέκτρον ὀριζόμενον ὑπὸ τῶν ἐν ἀποστάσει ὀρέων· ἐνῶ πρὸς δυσμὰς τὸ αὐτὸ βραχῶδες προτειχίσμα ἀφοῦ ἐγγίσῃ σχεδὸν τὸν ποταμὸν, ἀπομακρύνεται πάλιν ἀποτελοῦν στενότερον ἡμικύκλιον. Ἀνομοίως πρὸς τ' ὄμαλόν ἐρημότειχος τοῦ λοιποῦ τοῦ Αἰγύπτου, τὸ δυτικὸν ὄρος ἀνέρχεται ὀξυκόρυφον εἰς τὸ σπάνιον ὕψος χιλίων διακοσίων ποδῶν, καὶ εἰς ἐν σημείον κόπτεται ἀποτόμως ἕως κάτω, ἀποτελοῦν ἀπόκρημνον βράχον. Ἡ ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ θέα ἐξαίρεται διὰ χαρακτηριστικῶν ἀσυνήθων τῇ χώρᾳ. Σπανίως ἀπαντῶμεν ἐν Αἰγύπτῳ τόσον εὐρεῖαν πεδιάδα περικυκλωμένην ὑπὸ ὀρέων, καὶ οὐδέποτε βλέπομεν ὀξείας κορυφὰς ἐγγὺς τῇ ὀράσει, ἂν καὶ ὑπάρχουν πολλαὶ ἀσημαντότερα ἐκτάσεις μ' ἐν βραχῶδες τείχισμα ἐν τῇ ὀμικλώδει ἀποστάσει. Οὐδὲν μνημεῖον ἐγείρεται ἐπὶ τῶν παροχθίων τοῦ ποταμοῦ, ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐλ Οὐκσούρ, (Λουξὸρ) διαπρεποῦς διὰ τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν στηλῶν του. Ἐν ἀπόπτῳ διακρίνομεν ἄλλους μεγάλους ναοὺς· τὰ φρουραιοειδῆ προπύλαια τοῦ Ἐλ Καρνάκ, τὸ ἡρειπωμένον Ραμσεῖον, τὸν πελώριον κίονα τῆς Μεδηνετ-Χαβαῦ, κρηθηροειδῶς τετρημένους ὑπὸ τῶν εἰσόδων τῶν τάφων. Τὸ μέγεθος τῶν μνημείων τὸ καταλαμβάνομεν μόνον ὅταν τὰ πλησιάζωμεν τόσον, ὥστε αἱ παρ' αὐτὰ τυχαίως βοσκομένοι κάμηλοι νὰ μᾶς χρησιμεύσωσιν ὡς γνωστὸν μέτρον πρὸς ἐκτίμησίν των. Ἀλλὰ στεροῦνται τοῦ ἐπιβλητικοῦ μεγαλείου, ὅπερ ἐμπνέουσιν αἱ κατὰ πρῶτον ὀρώμεναι πυραμίδες μᾶλλον διὰ τὴν περιστοιχοῦσαν αὐτὰς ὀμαλότητα παρὰ διὰ τὰς διαστάσεις των.

Ἐὰν ἡ θέσις τῶν Θηβῶν εἶναι ἤττον προτερηματικὴ ὡς πρὸς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, εἶναι

ὅμως πολὺ γραφικωτέρα καὶ ὠραιοτέρα ἀπὸ τὴν τῆς Μέμφιδος· διότι κέκτηται τὰ θέλγητρα τῆς τ' εὐμορφίας τῶν γραμμῶν καὶ τοῦ εὐπεριλήπτου τῶν ἐκτάσεων. Ἀμφότερα ἐξαιρέσεις τῶν κανόνων τῆς αἰγυπτιακῆς χωριογραφίας. Δὲν στερεῖται τὸ πρότερον τοῦ μεγάλου ποταμοῦ, ὅστις ἐδῶ εὐρύνεται διὰ νησιῶν καὶ παρουσιάζει μακρὰ ρεύματα ὀρητικῶν ὑδάτων. Ἐχει πλουσίαν κατὰ τοὺς χρωματισμοὺς σκηνογραφίαν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας προκίπτει σοβαρὰ ἢ βραχυδῆς σειρὰ τῶν ἐρήμων ὀρέων, καὶ ἔχει ταῦτα πάντα ὑπὸ τὸ φῶς οὐρανοῦ πολὺ κυανότερον παρ' ὅτι γνωρίζει ἡ βορειότερα Αἴγυπτος. Οὕτως ὥστε, ὅπως ἐν Μέμφιδι αἱ πυραμίδες, οὕτως ἐν Θήβαις μᾶς κατακυριεῖ ἡ ὠραιότης τῆς σκηνογραφίας. Δὲν θαυμάζομεν λοιπὸν ἐάν οἱ παλαιοὶ Αἰγύπτιοι, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας, προστίμων τὸ ἴδιον ἑαυτῶν ἄστου πάσης ἄλλης πόλεως, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἠδύνατο μὲν νὰ κεῖται εὐσκολώτερον ὡς πρὸς τὴν ἐπιτήρησιν τῆς χώρας, ὅχι ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ ἐννοοῦμεν ὅτι ἠρέσκοντο νὰ κατοικοῦν ἐν τῷ ὠραίῳ τούτῳ κύκλῳ ὅπου τὰ πέρα ὄρη ἀπέκλειον τρόπον τινὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ κόσμου, ὡς ἐν ἀθροῦσιν ὀάσει.

Αἱ Θῆβαι, ὡς πᾶσα αἰγυπτιακὴ πόλις εἶχον ἐν πολιτικὸν καὶ ἐν θρησκευτικὸν ὄνομα· ὠνομάζοντο Ἄπιου «πόλις τῶν θρόνων» τοῦθ' ὅπερ μετὰ τοῦ ἄρθρου τ' ἢ τὰ, ἐγένετο τὰ Ἄπιου, κ' ἐταυτίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὸ ὄνομα τῆς περιφήμου τῶν πόλεως τῶν Θηβῶν. Θρησκευτικῶς ἐκαλοῦντο Νου-Ἄμων, «ἡ πόλις τοῦ Ἄμων,» τοῦ θεοῦ τῶν Θηβῶν, ἢ ἀπλῆς Νου «ἡ Πόλις» καὶ Νου-ἤ «ἡ Μεγαλόπολις». Ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτοις ἀναγνωρίζομεν τὰ Νω-Ἄμων καὶ Νῶ τῆς Γραφῆς.

Περὶ τὰ 1600 π.Χ. Θηβαῖος βασιλεὺς ἀνεδείχθη κυβερνήτης τοῦ κράτους τῆς Αἰγύπτου, ἀπ' αὐτοῦ δ' ἤρξατο ἡ δεκάτη ὀγδόη δυναστεία. Οἱ ταύτης βασιλεῖς, ὡς καὶ ἡ τῆς δεκάτης ἐνάτης καὶ εἰκοστῆς δυναστείας, ἢ, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, οἱ βασιλεῖς τῆς αἰγυπτιακῆς αὐτοκρατορίας, εἶχον τὰς Θῆβας ὡς πρωτεύουσάν των. Τόσον οἱ ναοὶ ὅσον καὶ οἱ τάφοι μαρτυροῦν περὶ τῆς αἰγλῆς τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἥτις δὲν ἦτο μὲν ἡ εὐτυχεστέρα, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἡ λαμπροτέρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Αἰγύπτου.

Κατόπιν ἦλθεν ἡ παρακμὴ. Διηνεκεῖς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ πόλεμοι, δυσἀρέσκεια ἐν τῷ ἐσωτικῷ καὶ ἡ διοικήσις ἀσθενῶν βασιλέων ἐπήνεγκον τὴν πτώσιν τῆς αὐτοκρατορίας· καὶ ἡ μεγάλη πόλις δὲν ἦτο πλέον ἡ διαρκῆς ἔδρα τῆς κυβερνήσεως, ἀν καὶ οἱ διαχειριζόμενοι αὐτὴν συνεισέφερον πρὸς καλλωπισμὸν τῶν ναῶν τῆς μᾶλλον ἢ ἀναλόγως τῆς ὀλάνεν μειουμένης ἰ-

σχῆτος. Κατ' αὐτοὺς ἐτι τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους, ὕστερον ἀφοῦ ἡ καταστρεπτικὴ τῆς παρακμῆς χεὶρ ἐβάθυνεν αὐτὰς ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, αἱ Θῆβαι ἦσαν ἡ μεγίστη πόλις ἐντὸς τοῦ γεωγραφικοῦ ὀρίζοντος τοῦ ποιητοῦ, τόσον διὰ τὴν τῶν ἀγαθῶν περιουσίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν μεγάλην πληθὺν τῶν πολεμικῶν αὐτῆς ἀρμάτων, ἅτινα τότε ἦσαν τὰ νεῦρα τοῦ πολέμου. Δύο σχεδὸν αἰῶνας μετὰ ταῦτα ὁ προφήτης Ναοὺμ ἔγραψε ζωηρὰν περιγραφὴν τῶν Θηβῶν καὶ τῶν προσόδων τῆς. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τῆς Γραφῆς ὅπου καὶ μόνον ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Νω-Ἄμων, ὁ προφήτης ἐπιτιμᾷ τὴν Νινευὴ, ἐπισείων αὐτῇ τὴν τύχην μιᾶς ἀντιπάλου, ἥτις κατ' οὐδὲν ἐλαττωμένη ἐκείνης, ὑπέστη πρὸ μικροῦ ἐτι τὴν λεηλασίαν τοῦ Ἄσσυριου. (Ναοὺμ III, 8.9). Μήπως σὺ εἶσαι καλλιτέρα παρὰ ἡ Νω-Ἄμων, λέγει, «ἡ κατοικοῦσα ἐν ποταμοῖς, ὕδωρ κύκλω αὐτῆς, ἢς ἡ ἀρχὴ θάλασσα (ὁ Νεῖλος) καὶ ὕδωρ τὰ τεῖχη αὐτῆς καὶ Αἰθιοπία ἰσχύς αὐτῆς καὶ Αἴγυπτος; καὶ οὐκ ἔστι πέρας τῆς φυγῆς αὐτῆς καὶ Λίβυες ἐγένοντο βοηθοὶ αὐτῆς;»

Ἐπειτα ἀκολουθεῖ ἡ θλιβερὰ ἀφήγησις τῆς λεηλασίας, ἡ ἀμείλικτος σφαγὴ, ἡ ἀπεμπώλησις, ἡ αἰχμαλωσία καὶ αὐτῶν τῶν ἐγκριτοτάτων κατοίκων (στιχ. 10). Ὁ Ἄσσορβανχαβὰλ παρέχει ἡμῖν τὴν αὐτὴν ἱστορίαν εἰς γνήσιον βασιλικὸν ἄσσυριακὸν ὕφος. Διηγείται πῶς αἱ Θῆβαι ὑπέστησαν τὴν τύχην δορυαλώτου πόλεως, πῶς οἱ νικητὰ ἀπήγαγον χρυσόν, ἀργυρόν, τιμαλφεῖς λίθους, πολύτιμα ὑφάσματα, ἴππους, τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀνακτόρων, ἀναρίθμητα λάφυρα, ἀνδρας, γυναῖκας, ἔργα γλυπτικῆς, μετακομίσαντες πάντα εἰς Νινευὴ. Ταῦτα συνέβησαν περὶ τὰ 666 ἢ 665 π. Χ.— Πρὶν ἢ ὁ αἰὼν συμπληρωθῇ ὑπέστη ἡ Νινευὴ τὴν αὐτὴν τύχην.

Ἀπὸ τῆς μεγάλης ταύτης συμφορᾶς δὲν ἀνέκυψαν αἱ Θῆβαι ποτὲ πλέον. Ἄλλεπάλληλοι βασιλεῖς προσεπάθησαν νὰ ἐπιδιορθώσωσι τὰ συντετριμμένα οἰκοδομήματά τῆς, ἀλλὰ Καμβύσης ὁ Πέρσης κατακτητῆς, ἐπανάλαβε τὴν ἐκδίκησιν τῶν Ἀσσυρίων, καὶ μ' ὄλην τὴν μέριμναν τῶν πρώτων Ἑλλήνων βασιλέων, αἱ Θῆβαι ἔσχον τὴν ἀτυχίαν νὰ χρησιμεύσωσι δις ὡς κέντρον ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Πτολεμαίων. Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος ἰδρύθη ἐν Θήβαις ἀνεξάρτητος δυναστεία, ἥτις ὅμως κατελύθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανοῦς. Οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστήσαν ἐτι ἀπαξ ἐναντίον τοῦ Λαθύρου. Ἡ πατριωτικὴ μερὶς προσέταξε τὴν τελευταίαν αὐτῆς ἀντίστασιν ἐν τῷ παλαιῷ ἄστει. Ἡ πόλις ὑπέμεινε τριετὴ πολιορκίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐκυριεύθη, καὶ ὁ νικητῆς βασιλεὺς ἐχρήσατο αὐτῇ κατὰ τὴν ἀπανθρωπίαν τῆς καρδίας του. Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς πόλεως

τῶν θρόνων, ἧτις ἔκτοτε ἀντιπροσωπεύεται μόνον ὑπὸ χωρίων διεσπαρμένων περὶ τοὺς ναοὺς.

Ἡ τελεία παρακμὴ τῶν Θηβῶν πρὸ τῆς πτώσεως τῆς εἰδωλοκρατίας, καὶ ἡ ἀπόστασις ἧτις ἐχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ ἐκάστην τῶν τελευταίων ἀντιζήλων τῆς προεφύλαξαν τὰ μνημεῖα αὐτῆς ἀπὸ τὸ νὰ χορησιμεύσουν, καθὼς τὰ τῆς Μέμφιδος, ὡς οἰκοδομικὴ ὕλη, ἀλλεπαλλήλων πρωτευουσῶν. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἡ θέα τοῦ τόπου δὲν ἦτο πολὺ διάφορος, ἦν παρουσιάζεν ὅτε ὁ Πτολεμαῖος Λάθυρος ἐξήλαυεν ἐξ αὐτοῦ τὰ φιλεκδικητικὰ του στρατεύματα. Ἡ μικροδραστηριότης τοῦ ἀμαθοῦς περιηγητοῦ, ὅστις ἐργάζεται ὡς ὁ μῦς καὶ ὁ σκῶληξ, ἐπροξένει πλείονα φθορὰν ἢ πᾶσα ἄλλη φυσικὴ δύναμις, καὶ πεντήκοντα ἔτη συστηματικῆς συλῆσεως ὑπῆρξαν μᾶλλον βλαβερά, παρὰ ἡ παροδικὴ τῶν κατακτητῶν μακρία. Μολαταῦτα πάντα σχεδὸν τὰ μεγάλα οἰκοδομήματα εἶναι ἀκόμη ὄρθια, καὶ ἀκόμη δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν συνέχειαν τῶν εἰκόνων ἐν τοῖς βασιλικαῖς τάφοις.

Ἐκ πάντων τῶν ναῶν τῆς Αἰγύπτου, ἂν οὐχὶ τοῦ κόσμου, τὸ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῶν μέρος κύριον οἰκοδόμημα τῶν Θηβῶν, καλούμενον νῦν ὁ ναὸς τοῦ Ἐλ Καρνάκ, εἶναι πιθανῶς ὁ μέγιστος, βεβαίως ὁ δαπανηρότατος. Ἦτον ἀφιερωμένος τῷ Ἀμὼν-ῤῥα, καὶ ἦτον ὁ κεντρικὸς βωμὸς τῆς Αἰγύπτου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς αὐτοκρατορίας.

Φιλόπονος τις λόγιος ἐκ Γερμανίας, ὁ Dr Dümichen ἐδημοσίευσεν ὠραῖον σχέδιον τῆς ὅλης οἰκοδομῆς μετὰ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτὴν μικροτέρους ναοὺς, σημειώσας τὰς ἀλλεπαλλήλους προσθήκας διὰ διαφερόντων χρωμάτων. Ἐκ τῆς παραστάσεως ταύτης φαίνεται, ὅτι ἀπὸ τῆς δωδεκάτης δυναστείας μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν βασιλείων, κατὰ διάστημα δύο χιλιᾶδων καὶ ἐπέκεινα ἐτών, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰ ἔργα εἰκοσιτεσσάρων περιόδων, ὧν ἐξ φέρουσι τὴν σφραγιδα ὀλοκλήρων βασιλικῶν οἰκῶν, ἐνῶ αἱ δεκαοκτὼ ἀντιπροσωπεύουσιν ἀπλᾶς βασιλείας σημαντικὰς κυρίως δι' ἃς ἐποίησαν μεγάλας προσθήκας.

Οὐδεὶς μέγας καθεδρικός ἢ μοναστηριακὸς ναὸς παρουσιάζει ἡμῖν τόσον μακρὰν ἀλλεπαλλήλων ἐργασίαν καὶ ἱστορίαν τόσον συνεχῆ. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἐλ Καρνάκ δὲν ἔχομεν μόνον τοὺς ῥυθμοὺς πολλῶν ἐποχῶν καὶ τὴν καλλιισθησίαν μοναρχῶν διαφόρου καταγωγῆς, ἀλλὰ καὶ ἕκαστον μέλος τῆς ἀχανοῦς οἰκοδομῆς εἶναι ἐπιγεγραμμένον, ἐνδοθεν καὶ ἐξωθεν, μεθρησκευτικὰς παραστάσεις καὶ ἱστορικὰς σκηνάς, μετὰ ξηρὰς ἐξεικονίσεις τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας καὶ μετὰ ζωηρὰς εἰκόνας μεγάλων νικῶν, πάντων ἐπεξηγουμένων δι' ἐπιγραφῶν. Δὲν εἶναι

μόνον ναὸς, ἀλλὰ καὶ ἀρχεῖον ἱστορικῶν ἐγγράφων. Ἐδῶ ἔχεις τὸν μακρὸν κατάλογον τῶν κατακτήσεων τοῦ Σχισάκ, ἐν ᾧ μνημονεύονται αἱ Λευϊτικαὶ τοῦ Ἰσραὴλ πόλεις καὶ οἱ δυνατοὶ τοῦ Ἰούδα. Ἐδῶ τὴν ἔτι παλαιότεραν συνθήκην Ραμοῦ τοῦ Β' μετὰ τῶν Χιττιτῶν, τοῦ πρὸ πολλοῦ λησμονηθέντος καὶ σήμερον μόλις ἀναδιουμένου ἐκ τῆς λήθης ἔθνους, τὸ ὁποῖον πάλαι ποτὲ ἐμερίσθη ἐπιτυχῶς ἐξ Ἰσου μετὰ τῆς Αἰγύπτου τὸ κράτος τῆς Ἀνατολῆς. Ταῦτα εἶναι μόνον μικρὰ δείγματα τῶν πολυτίμων ἐγγράφων τῶν καλυπτόντων τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ. Ἐτι πλείονα μένουσιν ὑπὸ τὴν γῆν, διότι πᾶσα ἐκκαθάρσις τῶν θαλάμων παρέχει νέα εἰς τὸ φῶς κειμήλια.

Ὁ ναὸς οὗτος ὅλος ἐκτισμένος διὰ στερωθῶν λίθων εἶναι, διὰ τὸ καταπληκτικὸν αὐτοῦ μέγεθος, μετὰξὺ τῶν ναῶν ὅ,τι εἶναι ἡ μεγάλη πυραμὶς μετὰξὺ τάφων. Τὸ πλάτος τῶν πρὸς δυσμὰς προπυλαίων εἶναι ὑπὲρ τοὺς 360 πόδας. Ὁ πρῶτος περίβολος ἔχει 329 ποδῶν πλάτος καὶ 275 μῆκος, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν σηκόν, ὑποβασταζόμενον ὑπὸ 134 κιβάνων, ὧν οἱ μὲν τῆς κεντρικῆς σειρᾶς εἶναι σχεδὸν 70 πόδας ὕψηλοι, μετὰ διάμετρον 12 περίπου ποδῶν, οἱ δὲ τῶν ἐκατέρωθεν σειρῶν 40 πόδας ὕψηλοι, μετὰ διάμετρον ποδῶν περίπου 9. Αἱ μεγάλαι στήλαι φέρουσι κιονόκρανα ὅμοια πρὸς τὸ κυανοειδὲς σχῆμα τοῦ παπύρου, ἐνῶ τὰ τῶν μικροτέρων ὁμοιάζουσι κάλυκας λωτοῦ. Ἐν τῇ ἀχανεῖ ταύτῃ στοᾶ δύναται νὰ περιληφθῇ ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων χωρὶς νὰ ψύση τοὺς τοίχους. Μολοντί φέρει τὰ ἴχνη τῶν συμφορῶν τῆς πόλεως, τὸ θαυμαστὸν τοῦτο μνημεῖον τοῦ μεγαλείου τῶν Θηβῶν εἶναι ἀκόμη τεραστίως μέγα δάσος στηλῶν ἐγείρεται ἐκατέρωθεν αὐτοῦ, ὑπὸ τὰς ὁποίας δυσκολεῖται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι κινεῖται μετὰξὺ ἔργων ἀνθρώπων, τὴν αὐτὴν σχόντων μετὰ ἡμᾶς δυνάμιν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν. Προχωροῦντες περαιτέρω παρατηροῦμεν τοὺς δύο ὀρθοὺς ὀβελίσκους ἐξ ἐρυθροῦ γρανίτου, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἰς εἶναι δημιουργημὰ φιλοδόξου γυναικὸς, τῆς βασιλίσσης Χατασοῦ, μονόλιθος 108 πόδας ὕψηλός, ὁ ὕψιστος ἐν τῷ κόσμῳ, ὧν ἄλλοτε ἐνδεδυμένος χρυσοῦ ἀπέφθιν καὶ χρυσιμεῦον ὡς ἱστορικὸν ἐνταυτῷ μνημεῖον, ὡς ἀρχιτεκτονικὸν κόσμημα καὶ ὡς φωτοβόλος ὀδηγός¹. Ἡ ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ ἐπιγραφὴ μᾶς ἀφηγεῖται, ὅτι ἡ ὅλη ἐργασία

1. Οἱ ὀβελίσκοι ἐν Αἰγύπτῳ εἶχον τριπλοῦν σκοπόν. Ἰδρυμένοι πρὸ τῶν προπυλαίων τῶν ναῶν ἔφερον ἀφιερωτικὰς ἐπιγραφάς, καὶ διέκοπτον, κάθετοι αὐτοὶ τὰς μακρὰς ὀριζοντίους γραμμὰς ἀναπαύοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς τρίτον δὲ κεκαλυμμένοι τὴν κορυφὴν ἢ τὸ ὄλον ὑπὸ στίλβοντος χρυσοῦ ἐχρησίμευον ὡς ὀδηγοὶ τῶν μακρόθεν διὰ τῆς ἐρήμου προσερχομένων προσκνητῶν.

τῆς μεταφορᾶς, τῆς ἐγγλυφῆς καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πελώριου τούτου μονολίθου διήρκεσε δεκαεννέα μόνον μῆνας. Ἐδῶ καὶ κατέναντι τῆς θέσεως ταύτης τὰ λείψανα τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπισσωρευμένα ἐν συγχύσει, ἥτις μᾶς κάμνει νὰ θαυμάζωμεν τὴν ὑπομονὴν τὴν δυνηθεῖσαν νὰ καταστρέψῃ οὐχ ἤττον ἢ τὴν ὑπομονὴν, ἥτις φιλοδόμησε τὸ πρῶτον τὸν καταπληκτικὸν ὄγκον, ἄλλοτε μὲν ἐν μεγαλοπρεπεῖ τάξει διατελοῦντα, νῦν δὲ πεπυργωμένον εἰς σωροὺς ὄρεοῦφεις.

Ἐτερος μέγας ναὸς, ὁ τοῦ Ἑλ Οὐκσουρ, ἐκτισταὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παροχθίου τοῦ ποταμοῦ. Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ περάσωμεν εἰς τὴν ἀπέναντι δυτικὴν ὄχθην, τὴν ὄχθην τῶν τάφων, ὅπως γνωρίσωμεν τὰ πολλὰ νεκρικὰ τεμένη.

Εἰς ἔτι παλαιότερους χρόνους ἐκάστη πυρὰ μίς εἶχε τὸν ἑαυτῆς ναὸν οὐχὶ ἐν τῷ οἰκοδομήματι, ὡς ἐν τοῖς ἰδιωτικαῖς τάφοις, ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν τοῦ βασιλικοῦ μνήματος, ὅπερ ἐφράσσετο τελείως εὐθὺς ὡς ἡ μεγάλη βασιλικὴ σαρκοφάγος καθυφίετο εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως. Ὁμοίως οἱ Θεβαῖται βασιλεῖς ἐθάπτοντο εἰς χωριστὴν κοιλάδα, ὅπισθεν τοῦ ὄρους, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνυπέρβατος ὄψις, ἀποκρήμνας αἰρομένη ἔμπροσθεν τοῦ βασιλικοῦ κοιμητηρίου, ἐφαίνετο ὡσεὶ φρουροῦσα τοὺς τάφους των. Κατὰ μῆκος τῶν ὀρίων τῆς ἐρήμου, κάτween τοῦ ὄρους, ὑψοῦνται σειραὶ ναῶν, οἵτινες, ἂν καὶ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς θεοὺς, ἦσαν ὅμως ἠρώα τῶν βασιλέων, ἐξαγγέλλοντα εἰς τοὺς ἐπιγενεστέρους τὰ κατορθώματα τῆς βασιλείας αὐτῶν, ἐν ᾗ ἡ ἱστορία τοῦ πεπρωμένου των ἐν τῇ χώρᾳ, ἦν οἱ Αὔγυπτιοι ἐκάλουν «τὸν ἄλλον κόσμον» ἐπεφυλάσσετο διὰ τοὺς τοίχους τῶν μυστηριωδῶν αὐτῶν τάφων. Ἀναχωροῦντες βορειόθεν συναντῶμεν πρῶτον τὸν ναόν, ὃν Ῥαμσῆς ὁ Β' συνεπλήρωσε διὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον του. Ἐπειτα φθάνομεν εἰς τὸ μεγαλύτερον μνημεῖον, ὅπερ ἔκτισε διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φήμην, τὸ Ῥαμσεῖον. Ἐδῶ, ἐν τῷ πρώτῳ περιβόλῳ, κεῖται καταπεσὼν ὁ κολοσσὸς τοῦ βασιλέως, ἐξ ἐρυθροῦ γρανίτου, ἔχων ἄλλοτε 60 ποδῶν ὕψος, καὶ ζυγίζων 887 τόνους, στερρὸς ὄγκος, ὁ μέγιστος μονόλιθος ἀνδριάς ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅστις ὅμως κρημνισθεὶς ἐθραύσθη ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἢ τῶν Περσῶν. Ὁ ναὸς οὗτος διὰ τὴν ἀγνοτητα τῶν καμπυλῶν καὶ τῶν εὐθειῶν γραμμῶν τῶν κίωνων του, καὶ διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν πολεμικῶν σκηνῶν του, δὲν ὑπερβάλλεται ὑπ' οὐδενὸς τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων. Οἱ δύο ἀνδριάντες ἐν τῇ πεδιάδι, δεῦτεροι μόνον τὸ μέγεθος ὡς πρὸς τὸν πεσόντα τοῦ Ῥαμσῆ, εἶναι σχεδὸν πᾶν ὅ,τι ὑπελείφθη ἐκ τοῦ μεγάλου ναοῦ Ἀμενώθ τοῦ τρίτου, ἀρχαιοτέρου τινὸς δυνάστου. Ἐτι ἀπωτέρω ὑψοῦνται ὁ πελώριος

κίων τοῦ Μεδηνετ-Χαβοῦ, ναοῦ Ῥαμσῆ τοῦ τρίτου, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ὁποῖου βλέπομεν τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων αὐτοῦ πρὸς τὰ ναυτικὰ τῆς Μεσογείου ἔθνη, ὡς ἀνάγλυπτον ὁμηρικὴν ἐποποιίαν, ἥτις μᾶς παρουσιάζει μεταξὺ ἄλλων τὴν ἀρχαιοτάτην εἰκόνα ναυμαχίας, καθ' ἣν τὰ αἰγυπτιακὰ σκάφη νικῶσι τοὺς θαλασσινοὺς τῆς Μεσογείου. Παραπλεύρως, ὅλως ἐγγὺς τῇ βάσει τῶν ἀποκρήμνων βράχων, εἶναι ὁ ναὸς τῆς βασιλείσεως Χατεσοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν της, Τῶθμη Β' καὶ Τῶθμη Γ', ὅστις μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως δι' ὅσα μᾶς διηγεῖται, ἐν τε λόγοις καὶ ἐν εἰκόσι, περὶ τῆς ἐνόπλου ἀποστολῆς ἣν ἡ Ῥιποκίνδυνος βασίλισσα ἐξάπεστειλεν εἰς τὴν γῆν τῶν ἀρωμάτων, ὅπως τῇ ἀποκομίσει τὰ πολυτιμὰ της προϊόντα, ἐξ ὧν τὰ βαλσαμοφόρα δένδρα ἐφύτευsen ἐν τῇ πρωτεύουσῃ. Τὰ ἱστορούμενα περὶ Τῶθμη τοῦ τρίτου εἰσι μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἑλ-Καρνάκ παρὰ ἐνταῦθα.

Μεταξὺ τῶν ναῶν καὶ τοῦ ὄρους, ἐν χωριστοῖς λόφοις ἢ ἐν τῷ ὁμαλῷ πεδίῳ κεῖνται οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀναριθμητοὶ τάφοι τοῦ Θεβαϊκοῦ λαοῦ, πλήρεις, ἐφ' ὅσον ἐφεῖσθη αὐτῶν ὁ περιηγητὴς, τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων εἰκόνων, αἵτινες μᾶς ἀνάγουν εἰς τὸν πρὸ τρισηχιλίων ἐτῶν καθημερινὸν βίον, αἵτινες ὅμως δὲν διηγοῦνται εἰμὴ τὰ τοῦ «ἄλλου κόσμου», τὰς προπαρασκευὰς διὰ τὰ τελευταῖα θρησκευτικὰ καθήκοντα, τὰς νεκρικὰς πομπὰς, τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἐν ταῖς λεπταῖς ἐπιγραφαῖς, ὧν ἕκαστον γράμμα ἢ λέξις εἶναι ζωγραφητὰ ἱερογλυφικὰ, νῦν ἀφειδῶς κολοθωμένα, ἐπανελαμβάνοντο οἱ ἔλεγχοι τῶν θρηνηδιῶν, αἱ κραυγαὶ τῆς χηρευσάσης συζύγου, τὸ ἐπικήδειον ἄσμα, τὸ ὁποῖον κατελύπει καὶ συγχρόνως ἐφαίδρυνε τὴν νεκρικὴν τελετὴν. Διότι τὸ παραπονετικὸν τῶν κιθαρῶδων ἄσμα ἐν τῷ μέσῳ τῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν, τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ χοροῦ, συνεβούλευε τὴν ὁμήγυριν τὴν οὕτως παραδόξως ἀποδιδούσαν τὰς τελευταίας τιμὰς τῷ νεκρῷ, νὰ χαρῆ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ πάντοτε ἐνθυμουμένη τὰ καθήκοντα καὶ τὸ τέλος αὐτῆς. Ἰδέαν τινὰ τῆς λαμπρότητος τῶν μνημείων τούτων μᾶς παρέχει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ εὐρύτατος τάφος ἔχει ἐν ταῖς κοιλότησιν αὐτοῦ πλέον τῶν 23000 τετραγωνικῶν ποδῶν ἐμβαδόν, κατέχων σχεδὸν ἕν στρέμμα καὶ ἕν τέταρτον τοῦ βράχου, καὶ κεκτημένος τοὺς τοίχους πάντων τῶν θαλάμων, ἐκτὸς τοῦ κυρίου μνήματος, πλήρης ἀναγλύφων. Ἄλλὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶνε ὁ γίγας μεταξὺ τῶν Θεβαίων τάφων.

Μακρῷ ὅπισθεν, ἐν τῇ ἀποκεκρυμμένῃ κοιλάδι, κεῖνται οἱ τάφοι τῶν βασιλέων τῆς αυτοκρατορίας λελαξευμένοι βῆθῶς ἐν τῷ βράχῳ, καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ μυστικῶν εἰκόνων καὶ ἐπιγραφῶν, ἐκθετουσῶν τὰ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων

πιστευόμενα ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, τὰς κρίσεις, τὰς ἀμοιβὰς καὶ τὰς κολάσεις αὐτῆς, πάντα κατεστραμμένα ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱεροσύλων, καίτοι πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν τινὰ ἐξ αὐτῶν ἦσαν σχεδὸν ἄθικτα. Οἱ βασιλικοὶ τάφοι εἶναι κενοί. Ἄλλ' αἱ τελευταῖαι ἐν Θήβαις ἀνακαλύψεις ἀνεκάλεσαν τινὰς τῶν περιφημωτέρων αὐτῶν κατοίκων εἰς τὸν ἄνω κόσμον. Ἐντεῦθεν τῆς ὑπὸ τὸν δυτικὸν βράχον κοιλάδος ἀνευρέθη μέγα νεκροταφεῖον, ἐν ᾧ εἶχον κατατεθῆ πλείους ἢ τριάκοντα μούμιαι, τὸ πλεῖστον βασιλικάι. Οὕτως Τάθμης Γ' ὁ μέγας κατακτητῆς, καὶ Ῥαμσῆς Β' ὁ μέγας καταδυναστής, ἐθεάθησαν ἔτι ἅπαξ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐὰν τὸ μουσεῖον τοῦ Βουλᾶ διεξέφυγε τὸν φρικτικὸν καὶ ἀχαλίνωτον ὄχλον τοῦ Καίρου, δυνάμεθα τόσον ἐδῶ ὡς καὶ ἐν Θήβαις νὰ αἰσθανθῶμεν, ἐνώπιον τῶν ἀρχαίων αὐτῆς βασιλέων, πῶς ἡ Αἴγυπτος ἀπαλείφει τὸν χρόνον, καὶ συνοεῖ τὸ παρὸν μετὰ τοῦ παρελθόντος, ὡς διὰ μαγικῆς τέχνης.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ βραχυτάτος κατάλογος τῶν θαυμασίων, ὅσα περιέχουσιν αἱ Θῆβαι τῆς Αἰγύπτου, ἡ μεγάλη καὶ παλαιὰ αὕτη πόλις, ἡ ὁποία πλέον πάσης ἄλλης πρωτεύουσας τοῦ κόσμου ὀμιλεῖ εὐγλωττότατα περὶ χρόνων οἰχομένων, ἀνητηχοῦσα τὰς σκέψεις λησμονημένων ἐποχῶν, ἰστοροῦσα τὸ ἄστατον τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ὡς νοθεσίαν, καὶ ἀφιεῖσα ὡς ἐνθάρονσιν τὴν φωνὴν τῆς ἐλπίδος καὶ τοῦ φόβου τῶν ἀνθρώπων περὶ τῶν μετὰ ταῦτα.

[Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ].

B.

ΤΟ ΦΙΛΟΚΕΙΟΝ

τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων.

Δ.

Τὸ φιλόστοργον τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὰς σκέψεις ἡμῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν, ὅσα ἀνωτέρω ἐξέθεμεν εἰσὶν ἀποτρόπαια. Ἐν ταῖς ἡμετέροις σχολείοις διδάσκεται πεπαλαιωμένη τις θεωρία, καθ' ἣν τὰ ἠθικὰ δόγματα ἡμῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος εἰσὶν ἔμφυτα τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. Πῶς οἱ ὄπαδοὶ τῶν τοιούτων τετριμμένων ἀρχῶν ἐρμηνεύουσι τὰ φρικαλέα ἦθη, ἅπερ περιεγράψαμεν; Μόνη ἡ θεωρία τῆς προόδου, τῆς βραδείας ἐπὶ τὰ βελτιῶ ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν εὐρίσκειται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὰ τοιαῦτα γεγονότα· ἀλλ' ἀποδέχεται μὲν ταῦτα, ἐπειδὴ ὑπάρχουσι, τὰ κατατάσσει δὲ κατὰ τὸν τρόπον τῶν φυσιοδιφῶν, θεωροῦσα αὐτὰ ὡς χαρακτηρίζοντα τὰς κατωτάτας φάσεις τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἐκ τούτων ἐπιταί, ὅτι ἡ πρὸς τὰ τέκνα στοργὴ ἐστὶν αἰσθημὰ ἀγνωστον τῷ κατὰ φύσιν

ἀνθρώπῳ; Οὐδαμῶς. Πῶς θὰ ἴσθανόμεθα τὸ αἰσθημα τοῦτο ἡμεῖς, κληρονόμοι ἐν μέρει ἀξέστοι ἐτι τοσοῦτων προαιωνίων ἀγῶνων, ἂν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὅσοι καὶ ἂν ἐστεροῦντο διανοητικῆς ἀναπτύξεως, δὲν ἐλληροδόστου ἡμῖν τάρχηκὰ στοιχεῖα τοῦ αἰσθήματος τούτου; Πῶς αἰσθημα τόσῳ ἀρχέγονον, ἀφ' οὗ ἴχνη αὐτοῦ εὐρηγται καὶ παρὰ τοῖς κατωτέροις ζώοις, θὰ ἦτο ἀγνωστον μόνῳ τῷ ἀνθρώπῳ;

Καὶ παρ' αὐταῖς ταῖς ἀγριωτάταις φυλαῖς παρατηρεῖται ἡ τῶν γονέων καὶ ἰδίᾳ ἡ τῶν μητέρων στοργὴ πρὸς τὰ τέκνα, ἀλλ' ἐν καταστάσει ἐμφύτου αἰσθήματος, οὗ ἡ ἐκδήλωσις παρὰ κωλύεται συχνάκις ὑπὸ τῶν ἀναποδράστων ἀναγκῶν τῆς ὑπάρξεως. Πρωτίστως τὸ ζῆν, καὶ εἶτα τὰ λοιπά. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐν ταῖς ἀρχετύποις κοινωνίαις τὸ αἰσθημα ἐκεῖνο δὲν ἐνισχύεται, ὡς παρ' ἡμῖν διὰ τῆς ἀγωγῆς, τῆς φιλολογίας, τῶν παραδόσεων. Ἡ τοῦ αἰσθήματος παραφορά ἐστὶν ἀγνωστος ἐν ταῖς ἀμόρφοις ἐκείναις κοινωνίαις, ἡ δὲ ζωώδης ὠμότης δὲν χαλινᾷ γαγγεῖται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς, τοῦ πρὸς τὴν κοινωνίαν σεβασμοῦ καὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν νόμων. Κυρίως δ' εἰπεῖν ἐν ταῖς ταπεινοτάταις φάσεσι τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἠθικὴ μόλις ὑπάρχει, ἥς οἱ νόμοι οὐδαμῶς μεριμνῶσι περὶ τῶν ἰδιωτικῶν πράξεων, τὰ δὲ παιδία θεωροῦνται ὡς πράγματα, ὧν τὴν ἀπόλυτον κυριότητα ἔχουσιν οἱ γονεῖς. Ἄλλ' ὅμως ὅταν δὲν πιεζῆται ὑπερβαλλόντως ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ ὁ ἀρχέτυπος ἀνθρώπος φιλεῖ τὰ ἴδια τέκνα καὶ ἐπιμελεῖται αὐτῶν ἐνίοτε ὅσον καὶ ὁ πεπολιτισμένος. Τοῦτο ἀποδείκνυται ἐκ παμπληθῶν παραδειγμάτων.

Καὶ αὐτοὶ οἱ πτωχοὶ Πεσεραῖοι τοῦ Μαγγελανείου πορθμοῦ θωπεύουσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα, καὶ συμπαίζουσι μετ' αὐτῶν. Ὁ Wallès εἶδεν αὐτοὺς ἀναρρίπτοντας ταῦτα ἐν ταῖς μονοξύλοις τῶν, κρατοῦντας αὐτὰ μετέωρα καὶ προσποιουμένους ὅτι θὰ τὰ ρίψωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, γελῶντας δὲ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν.

Ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀμερικῇ οἱ Γιουρουκαραῖοι δὲν τολμῶσι νὰ ἐπιπλήξωσι τὰ τέκνα των, θεωροῦσι δὲ κακὸν νὰ δυσαρπστήσωσι καὶ κατ' ἐλάχιστον αὐτά. Οἱ Ἑσκιμῶοι κατασκευάζουσι πλαγγόνας διὰ τὰ μικρὰ κοράσιά των καὶ τοξάρια διὰ τὰ ἄρρενα. Σύζυγοι Ἑσκιμῶοι διερχόμενοι ἐκ μέρους, ὅπου κατὰ τὸ προλαβὸν θέρος ἔθαψαν θετὸν υἱόν, ἐγονάτισαν κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι. Εἰς πατῆρ Ἑσκιμῶος παρήγγειλε νὰ θάψωσι τὸν νεκρὸν τοῦ τέκνου του ἐν τῇ χιόνι, διότι, ἔλεγεν, ἡ μήτηρ ἀποθανοῦσα πρὸ αὐτοῦ θὰ ἐστέναζεν ἐν τῷ τάφῳ τῆς, ἂν λίθινη βареῖς ὄγκοι πάγου ἐπέεζον τὸ σῶμα τοῦ θανόντος παιδίου τῆς.

Οἱ Πολυνήσιοι, οἱ εὐχερέστατα ἀποκτείνοντες τὰ νεογνὰ των, ἀγαπῶσιν ὅσα ἀφῆκαν ζωνὰ